

TÓTH ZOLTÁN

Három választás 2014-ben¹

2014-ben három választás volt Magyarországon: országgyűlési, európai parlamenti és önkormányzati választás. A választásoknak a háromhavonkénti egészségtelen összetorlódása egy éven belül, már 2004-ben világos volt a parlamenti pártok számára. Azonban a parlamenti pártok semmit nem tettek annak érdekében, hogy ezt az irracionális halmozódást elkerüljék. Valószínűleg minden parlamenti párt az egymást követő választási eredmények egymást kiegyenlítő hatásában bízott. A kiegyenlítődség azonban nem következett be. Mind a három választáson a Fidesz-KDNP győzött. A győzelmeket a szavazó választópolgárok egyre csökkenő létszáma, és a Fidesz-KDNP-re leadott szavazatok csökkenő száma jellemezte. A választási törvények torzító hatásai hozzásegítették a Fidesz-KDNP-t a képviselőtestületekben a szavazatokhoz képest aránytalanul több képviselői hely megszerzésére. A három választáson a Jobbik fokozatosan megerősödött, míg a liberális baloldali ellenzék – néhány sziget kivételével – súlyos politikai vereséget szenvedett.

1. Új választási törvények

2010-ben a Fidesz-KDNP az 1989-ben elfogadott, és gyakorlatilag húsz éven át, változatlan anyagi jogi, és tizenhárom éven át stabil választási eljárási törvények alapján győzött. 2010-től az új Fidesz-KDNP kormány és a kétharmados parlamenti többsége – az Alkotmány helyébe lépő Alaptörvény és a mintegy harminc kétharmados törvénynek a társadalmi-szakmai-politikai vitát nélkülöző ésszerűtlen sodrában – új választási törvényeket is alkotott.

Új törvények vonatkoztak az országgyűlési, az önkormányzati és a nemzetiségi választásokra is. Az unió szabályai szerint, ezen választások szabályozási joga a tagállamoké. Az európai parlamenti választásra azért nem készült új törvény, mert a szabályozás lényegi része kötelező tartalmú, illetőleg az eltérő szabályozáshoz ki kell kérni a Bizottság egyetértését, és a Fidesz-KDNP kormány nem kívánta magát kitenni egy ilyen konfliktusnak.

1.1. Kevesebb szavazattal több mandátumot

Az új országgyűlési választásról szóló törvénynek az alapvető célja az volt, hogy a következő választáson a legtöbb szavazatot szerző párt a szavazatoknak az

¹ <http://tothzoltan.blog.hu> oldalon szereplő írások felhasználásával készült

arányához képest aránytalanul több mandátumot kapjon az Országgyűlésben. Ez a konkrét politikai cél megvalósult: míg 2010-ben a szavazatok 53%-val a képviselői helyek 67,8%-át, addig 2014-ben a szavazatok 45%-val a parlamenti mandátumok 66,8%-át szerezte meg a Fidesz-KDNP. Természetesen egy „földcsuszamlás” szerű választási eredmény visszájára fordította volna a „választási fegyvert” a Fidesz-KDNP ellen, azonban a választási eredmény az előzetes közvélemény-kutatási adatok és várakozások szerint alakult.

Az önkormányzati választási törvény fő célja az volt, hogy csökkenő szavazatszám mellett is megtartható legyen a többség a fővárosi közgyűlésben, továbbá a fővárosi kerületek politikai súlya növekedjen, a főváros egészének a rovására. A nemzetiségi választási törvény fő célja pedig az volt, hogy a már működő nemzetiségi országos önkormányzatokat – különösen a cigány országos önkormányzatot – az adott nemzetiség kizárólagos jogú képviselőjévé tegye.

1.2. A választási győzelmen túlmutató célok

Egy kormány által a választási győzelem érdekében tett választási törvénymódosítás a nemzetközi gyakorlat ismert módszere. A Fidesz azonban ennél sokkal többet tett: visszafordult a demokrácia damaszkuszi útján, és Róma helyett keletre tart. Az alkotmányos alapjogok, a tulajdon szentsége elvének gyakori megsértésével, a sajtó (média) szabadság korlátozásával, a társadalmi szolidaritás elvének a megtagadásával, egy saját gazdasági oligarcha rendszer, egy új állampárt felépítésével, egy új, kétpólusú pártrendszer vagy parlamenti egypártrendszer létrehozását tűzte ki célul. A Fidesz szakított az euroatlanti demokrácia felfogással, amelyben a pártok – a hatalommegosztás alkotmányos rendszerében - kölcsönösen elfogadják egymás létét, és előre és utólag is legitimnek tekintik egy demokratikus választás eredményét. Új felfogásként a Fidesz az „*irányított demokrácia*” gyakorlatát kezdte követni, amely a választásokat hatalom megragadás és megtartás technikai eszközének tekinti. A „hatalom egységének” az elvét követve egy döntési centrumba került a gazdaság, a politika, az állam és a média irányítása.

Az országos szintű hatalomcentralizáció és – koncentráció után a települések szintjén is hasonló folyamatokat indított el – eredményesen – a Fidesz-KDNP: az állami tartalékterületeken egy új földosztás (földmútyi) révén létrejött egy új földbirtokos réteg. Az önkormányzati választásokkal kistelepüléseken a gazdasági, politikai (Fidesz-KDNP klientúra) és a közjogi (önkormányzati) hatalom személyi- családi összefonódása valósult meg. Az „*irányított demokrácia*” eszközei az új választási törvények is.

Az új választási törvények csapdát állítottak az ellenzéki pártoknak. A választáson a győzelem esélyével csak akkor indulhattak, ha a Fidesz-KDNP-n kívül

valamennyi demokratikus ellenzéki párt egy „választási párt” ernyője alatt képes összefogni. A csapda lényege abban volt, hogy az egyéni választókerületekben (106) egyfordulóság tette a parlamenti kétharmad a választási rendszert. A Fidesz-KDNP arra hivatkozott, hogy a Nagy-Britanniában, az USA-ban ez törvényes megoldás. Az ellenzék nem vette észre, hogy egy egyfordulós egyéni választókerületi rendszert a demokratikus államokban csak ott alkalmaznak, ahol „kétpárt-rendszer” van. Viszont Magyarországon a „sokpárt-rendszer” keretei között a Fidesz-KDNP csak akkor győzhető le, ha a kikényszerített választási matematikát a demokratikus ellenzék elfogadja, és mindenütt közös jelölteket és közös országos listát állítanak. Minden más ellenzéki megoldás (koordinált vagy önálló indulás) az demokratikus ellenzékre leadott szavazatok szétszóródását eredményezi, és – jelen politikai körülmények között - szükségszerűen vereséget eredményez. A választási matematikát legyőzték a demokratikus ellenzéki pártok vezetőinek az együttműködési képtelensége az újdonságként állított egyfordulós csapda. Az ellenzék nem volt képes a politikai összefogásra, a csapda kikerülésére, így szükségszerű volt a választási vereségük.

2. Az Európai Parlament véleménye

Az új magyar választási törvényeket, az ún. Tavares jelentés alapján, áttekintette az Európai Parlament illetékes bizottsága és a plenáris ülése is. Az Európai Parlament döntésének végleges szövege – többek között - megállapította, hogy a választási reformban az Országgyűlés kormánytöbbsége egyoldalúan alakította át a választási rendszert, anélkül, hogy a törekedett volna az ellenzékkel való konszenzusra.

Az Európai Parlament – többek között – felkérte a magyar kormányt, hogy a Velencei Bizottsággal és az EBESZ/ODIHR²-ral együtt végezzék el az átfogó jogi és intézményi módosításon átesett választási törvények elemzését, továbbá biztosítsák a Nemzeti Választási Bizottságban a kiegyensúlyozott képviseletet. A magyar kormány nem tett eleget ezeknek a felkéréseknek.

3. A választási rendszer alkotmányos alapelvei

A választójog általánossága az ENSZ és az Európai Unió első helyen álló választójogi alapelve. Ez azt jelenti, hogy minden nagykorú állampolgárnak, az ún. természetes kizáró okok kivételével, választójoga van, és a kontinentális joggyakorlat szerint ez a politikai szabadságjog a polgárokat alanyi jogon megilleti.³

² Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi jogok Irodája (Varsó)

A Fidesz elsőként a *választójog általánosságát* kérdőjelezte meg azzal, hogy a választójogot a polgárok önkéntes regisztrációjához kötötte volna. Magyarországon ennek az intézménynek a bevezetése a 8 millió választópolgárból 4 milliónak elvette volna a választójogát. Az Országgyűlésben a Fidesz-KDNP kétharmados többsége megszavazta a regisztráció kötelezettségét, azonban a köztársasági elnök kezdeményezésére, az Alkotmánybíróság megsemmisítette ezt az Alaptörvénybe ütköző rendelkezést. A választójog általánossága elvébe ütközik az is, hogy a Fidesz-KDNP kétharmad nem adta meg az Európai Bíróság kötelező ítélete ellenére a választójogot a korlátozottan cselekvőképesek számára.

A *választójog egyenlőségének* az elve a választópolgárok szavazati jogának a számszerinti és súlyszerinti egyenlőségét jelenti. Az országgyűlési és az önkormányzati választási törvények több vonatkozásban is, súlyosan megsértették a választójog egyenlőségének az alapelvét. A határon túli választójogosultak vonatkozásában a törvény csak egy szavazatot biztosított a kétszavazatos rendszerben, továbbá a fővárosi kerületekben a fővárosi közgyűlés tagjának megválasztott polgármesterek között, hatszoros szavazatkülönbség alakult ki. Az egyéni választókerületek kialakításánál (országgyűlési és önkormányzati választáson is) alkalmazott „választási földrajz” (gerrymandering) miatt az ellenzékiek számára az esélyesebb választókerületekben több szavazat volt szükséges egy mandátum eléréséhez, mint a kormánypárt számára esélyesebbnek tartott, és így megrajzolt választókerületben. Végleges jelentésében az EBESZ/ODIRH megállapította, hogy a választókerületek határainak a manipulációja megváltoztatta a választóknak a szavazatokban megnyilvánuló politikai akaratát.

A *szavazás közvetlenségének* az elvét súlyosan sérti a Budapest főváros közgyűlésének a választási módja. A választópolgárok nem szavazhattak közvetlenül a jelöltekre (pártlistákra), hanem a kerületi polgármester lett egyben a fővárosi közgyűlés tagja is. Az önkormányzati törvénynek ezt a rendelkezését az Alkotmánybíróság 8:7 arányban alkotmányosnak találta. Az alkotmánybíróság elnöke különvéleményében alkotmányellenesnek minősítette a fővárosi közgyűlés tagjainak a megválasztását.

A *szavazás titkosságának* az elvét – a négy alapelvből az egyetlen – választási törvények korlátozás nélkül tartalmazzák.

³ Az Alaptörvény 2.§-ának (1) bekezdése, továbbá a 35.§ (1) bekezdése kimondja: „2.§ (1) Az országgyűlési képviselőket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson, sarkalatos törvényben meghatározott módon választják.” 35.§ (1) A helyi önkormányzati képviselőket és polgármestereket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson, sarkalatos törvényben meghatározott módon választják.

3.1. A választójog és a névjegyzék

A Fidesz-KDNP parlamenti kétharmad elbukta a választójogosultak felének a regisztráció útján való kizárását a választójogból, azonban a határon túli magyarokban új szavazó bázist keresett. Határon túli magyaroknak a politikai közbeszéd azokat a volt magyar állampolgárokat (és vérségi leszármazóit) tekintette, akik a II. világháborút lezáró békeegyezmények alapján veszítették el magyar állampolgárságukat, és Magyarországgal határos országokban éltek. Az új Alaptörvényben egy jogi csellet vették be a határon túli magyarokat a választójogosultak közé: az Alaptörvényből kimaradt a választójog feltételei közül a "Magyarországon él" kitétel. Ugyanakkor a magyar állampolgárságról szóló törvényben lényegesen megkönnyítették a magyar állampolgárság megszerzésének a lehetőségét azoknak, akiknek felmenői korábban magyar állampolgárok voltak. A Fidesz kormány a környező országokban ügynök hálózatot szervezett, annak érdekében, hogy a 2014. évi választások előtt 500 ezer új magyar választópolgár, akik soha nem éltek Magyarországon, elsőként folyamodjon magyar állampolgárságért, majd másodjára kérje a regisztrációját a névjegyzékbe, annak érdekében, hogy harmadik lépésben a levélben szavazhassanak a parlamenti választáson. A kormány képtelen volt teljesíteni ezt a politikai követelményt. Tisztázatlan körülmények között kb. 300 ezer új magyar állampolgárságot adtak ki a hatóságok, akik közül kb. 200 ezer új állampolgár kérte a regisztrációt, és a levélben szavazáson kb. 120 ezer szavazatot gyűjtött be levélben az erre a célra szervezett, külföldön működő ügynökhálózat, illetőleg a magyar konzulátusok. Az érvényes szavazatok 95%-át a Fidesz-KDNP listára adták le a szavazók. Az egész folyamat zártan és titkosan zajlott. Az ellenzéki pártok mindössze annyi lehetőséget kaptak, hogy a szavazólapok megszámlálásánál 5 ellenőr jelen lehetett.

A határon túli magyar állampolgárokkal ellentétben, a választási törvény, lényegesen megnehezítette azon magyar állampolgárok szavazását, akik munkavégzés vagy tanulás céljából átmenetileg külföldön tartózkodtak, de magyarországi lakóhellyel is rendelkeztek. Számukra a törvény kötelezővé tette, hogy a magyarországi lakóhelyükön előre jelezzék a külföldön való szavazás szándékát. Szavazni kizárólag személyesen egy magyar konzulátuson vagy követségen lehetett. A föld országainak a többségében nincs ilyen, vagy nem szervezték meg a szavazást.

A választási törvény alkotmányellenesen különbséget tett a választójoggal rendelkező választópolgárok között: a határon túli levélben való szavazást a kormány logisztikai és költségvetési intézkedésekkel lényegesen könnyítette (házhoz ment minden szavazatért), míg az átmenetileg külföldön tartózkodók szavazását mesterségesen megnehezítette (személyes szavazás távoli városokban).

A törvény diszkriminatív szigorán is messze túltett a Nemzeti Választási Bizottság és Iroda részrehajló megkülönböztetése a határon túli levélben szavazók javára: az érintettek az adminisztráció keretében elkövetett személyazonosítási és helyesírási hibáit mindig a regisztrálni kívánó személynek kedvezően bírálta el, míg a külföldön tartózkodóknál bármilyen apró tévedés vagy elírás a választói névjegyzékből való jogorvoslati lehetőség nélküli törlést vonta maga után.

A határon túli levélben való szavazás intézményétől a kormány 8-10 mandátum megszerzését remélte. Az egyoldalúan befektetett törvényi, logisztikai és költségvetési erőfeszítések 1-2 többlet mandátumot eredményeztek az országos listán a Fidesz-KDNP számára.

4.2. A választási szervek megalakítása

A választási szervek függetlenségének a csorbítása már 2010-ben elkezdődött. Az Országgyűlés által megválasztott Országos Választási Bizottságot (OVB) a Fidesz-KDNP parlamenti kétharmad leváltotta, és helyébe – a parlamenti ellenzékkel való egyeztetés nélkül – nyilvánvalóan elfogult személyeket választott.⁴ A 2010. évi önkormányzati választások előtt azokon a településeken, illetőleg megyékben, ahol Fidesz polgármester volt, illetőleg a közgyűlésben Fidesz többség, ott a választási bizottságok független tagjaira tett jegyzői javaslatokat mind elutasították, és helyükbe a polgármester (törvénysértő) javaslatára, új tagokat választottak. Az elfogultság jellemezte a választási bizottságok döntését, amelyet csak részben ellensúlyoztak a bíróságok a jogorvoslati eljárásokban.

2014-re átfogóvá vált a választási bizottságok és irodák politikai függővé tétele. A Nemzeti Választási Bizottság (NVI) „független” tagjait a Fidesz-KDNP parlamenti kétharmad 9 évre választja és ugyanez az elv érvényesül a területi és helyi választási bizottságokban is. A helyi választási irodák vezetői a polgármester irányítása alá kerültek, amely elméletileg és gyakorlatilag is politikai és egzisztenciális függőséget jelentett és jelent ma is. A jogorvoslati kérelmek elbírálásban a Kúria, illetőleg csak egyes bíróságok tudtak ellensúlyt teremteni az elfogult választási szervekkel szemben.

A választási törvényt vizsgáló Tavares jelentés a Nemzeti Választási Bizottságról, továbbá a nemzetközi megfigyelést végző EBESZ/ODIHR a 2014. évi országgyűlési választásról megállapította, hogy a választási törvények megsértése elleni jogorvoslati eljárások rendje nem elfogadható. A választási bizottsági

⁴ Jellemző példa, hogy az Országos Választási Bizottság „független” elnöke az a személy lett, aki korábban 20 éven át a Fideszt, mint pártot képviselte az OVB-ben.

tagok közötti egyenlőség kirívó megsértése a Ve. által, hogy a külképviseleti és nemzetiségi jelölő szervezetek képviselői nem vehettek részt szavazati joggal a szavazatszámoló bizottság munkájában, és nem vehettek részt a szavazatok megszámlálásában sem.

4.3. A választási kampány és finanszírozása

A választási kampánynak a korábbi szabályait, amelyek a jelöltek/pártok esélyegyenlőségét, továbbá a *választás tisztaságát* óvta, azokat az új választási eljárási törvény (Ve.) gyakorlatilag hatályon kívül helyezte. Az új szabályok rendkívül képlékenyek, sokféleképpen értelmezhetőek lettek, ezek lehetőséget adtak a választási bizottságoknak a „jogértelmezésre”.

Megszűntek a kampánycsend szabályai, s ezzel együtt megszűnt a választópolgárok „etetésének-itatásának”, ajándékozásának a tilalma. A szabályoknak a választási törvényből való törlését a jogalkotó azzal indokolta, hogy egyedi esetekben büntetőeljárást indítanak az elkövetőkkel szemben. Létrejött annak a lehetősége, hogy a csalással megválasztott jelöltek képviselők lehessenek, és majd egy későbbi büntetőeljárás keretében vonjanak egyes személyeket felelősségre. A büntető eljárásnak, hacsak a csalást a képviselő nem személyesen követte el, nincs kihatása a mandátumra, így a büntetőeljárás keretében megállapított felelősség nem érinti a mandátumot.

A *kampány időtartamát* a Ve. 50 napban határozta meg, így előtte törvényesnek tekintettek a választási szervek minden „etetés-itatást”, illetőleg a kampányidőszakban az önkormányzatok által végzett „szociális” tevékenységnek értelmezték. Tilalom hiányában, általánossá vált a szavazópolgárok utaztatása. Törvényessé tette a jogalkotó, a korábban törvénytelenül készült, a polgárok politikai szimpátia alapján való nyilvántartását (Kubátov-listák) a pártok számára. Választási kampányt mindössze a szavazás napján, a szavazókörtől 150 méteres körzetében tilos folytatni, így gyakorlatilag a pártok kézen fogták a szavazókat, és a szavazókör bejáratáig kísérték őket.

A *jelölés* új szabályaival a törvény teremtett lehetőséget arra, hogy az ajánlóívekkel nem létező pártok is indulhassanak a választáson: egy választópolgár bármennyi jelöltet/pártot támogathatott aláírásával. Általános volt a pártok között az ajánlóívek adás-vétele, lemásolása. A közvélemény által világosan látott és ismert törvényellenes folyamatot legalizálta a NVB és a Nemzeti Választási Iroda (NVI) vezetője, mert az aláírások ellenőrzésével kapcsolatos hatáskörének a hiányát állapította meg. A jelölési folyamat eredményeként nyolc párt indíthatott országos listát, amelyek a bírósági bejegyzésen kívül nem rendelkeztek társalmi támogatottsággal. Nyolc olyan párt szerepelt a szavazólapon, amelyek csupán de iure léteztek.

A kormány a költségvetésből jelentős összeggel támogatta az országos listát indító pártokat. A *pártoknak az állami támogatással* gyakorlatilag nem kellett elszámolni, míg az egyéni választókerületi jelölteknek igen. A kampányfinanszírozásra a pártok – az állami támogatás mellett – saját erőforrásokat is felhasználhattak anélkül, hogy annak forrásai átláthatóak lettek volna.

A kormány már a kampányidőszak előtt megalkotott médiaszabályozással gyakorlatilag saját hatalma alá vonta a médiát. Különösen súlyos csapás érte a közszolgálati MTI-t, a rádiót és televíziót, azzal, hogy egy döntési centrumba került az MTVA létrehozásával a médiahatóság, a frekvencia gazdálkodás, továbbá a hírek és műsorok elkészítése. Sem a választási kampány előtt, sem a kampányban az ellenzéki jelöltek és pártok érdemi megjelenésre nem kaptak lehetőséget, a kampányban a híreket eluralta a kormányzati negatív kampány, az ellenzéki politikusok kriminalizálása.

Az országgyűlési választás kitűzését követő napon is változtak a kampányszabályok, pl. a fővárosi közgyűlés megtiltotta az utak mentén az ellenzék részére plakátok elhelyezését.

A kormány a kormánypártokat az adófizetők pénzéből népszerűsítette. A kormányhoz közelálló médiacégek nem adtak felületet az ellenzéki pártok részére óriásplakátok elhelyezésére.

Az európai uniós és az önkormányzati választásoknak pedig nincs semmilyen kampányfinanszírozással kapcsolatos törvényi szabályozása.

Az EBESZ/ODIHR véleménye szerint a kormánynak a média fölött túlhatalma volt, a „baráti civil szervezetek” befolyásolták a választókat az informálódásban, és a kampányfinanszírozás átláthatatlansága elfogadhatatlan egy demokratikus választáson.

5. A választási rendszer egyéb sajátosságai

Magyarországon 1989-től a sokpárt-rendszer keretei között, a választási rendszer a két legtöbb szavazatot elért pártnak kedvezett a szavazatoknak mandátummá alakítási folyamatában. Az un. Töredék szavazatokat újraszámláló országos listán, a vesztes szavazatok is mandátumot eredményeztek. A választáson induló pártoknak a jelölés folyamatában tényleges társadalmi támogatottságot kellett felmutatniuk, hogy felkerüljenek a szavazólapra. A választás kétfordulós volt, hogy az első forduló önálló megmérettetése után köthessenek koalíciót a pártok. A 2014. évi választásokra kialakított új országgyűlési választási rendszer egy politikai csapda volt az ellenzéki pártok számára, amelybe az ellenzéki pártok belesétáltak.

A kétfordulós választás egyfordulós lett, és az ellenzék nem ismerte fel, hogy politikai koalíciót nem a választások után, hanem előtte kell megkötni. A jelö-

lés új szabályai és a visszaélések tömegesen új pártokat hoztak a szavazólapra, amely tovább fragmentálta a szavazatokat. Különösen antidemokratikus jelölési szabály, hogy nemzetiségi országos listát, csak meglevő országos nemzetiségi önkormányzatok állíthattak, így a választópolgár nem szavazhatott más jelöltre, csak amelyiket az önkormányzat kijelölt számukra. A kétszavazatos választási rendszerben az egyéni – listás mandátumok aránya megváltozott,⁵ és ennek hatására a szavazatoknak a mandátumokhoz viszonyított aránya még torzabb, aránytalanabb lett a legtöbb szavazatot elért párt javára. A töredékszavazatokat a vesztes szavazatok mellett kiegészítette a parlamenti kétharmad azzal, hogy az egyéni választókerületi győztesnek a második helyezetthez képest „győztes szavazatait” felkerültek az országos listára, és ott újabb mandátumokat nyerhetett vele a győztes párt. A Fidesz-KDNP az ilyen prémium töredékszavazatokkal hat mandátumot ért el a 199-ből. E nélkül a mandátumok nélkül a Fidesz-KDNP-nek nem lett volna kétharmados többsége az Országgyűlésben.

Az EBESZ/ÓDIHR megállapítása szerint a 2014. évi parlamenti választáson a Fidesz-KDNP a választási törvények eltorzítása nélkül nem nyert volna kétharmados parlamenti többséggel.

Budapest főváros közgyűlése választási rendszere kifejezetten a parlamenti kétharmadnak kedvező fordulatot vett. A korábbi választáson a választópolgárok arányos választási rendszerben, pártlistákra szavazhattak közvetlenül, addig az új rendszerben közvetetté vált a választás, mert a fővárosi kerületekben győztes polgármesterek töltik be a fővárosi közgyűlésben is a képviselői helyeket. Az arányos választási rendszer helyébe egy többségi választási rendszer lépett, amely kifejezte a legtöbb szavazatot elért pártnak kedvez. További visszaélés a választási rendszerrel, hogy hatszoros különbség keletkezett egy-egy fővárosi közgyűlési tag megválasztásában: a kis lakosságú kerületekben 20 ezer, míg a nagy lakosságú kerületekben 120 ezer polgár szavazhatott. Ez a szabály nyílt megsértése a választójog egyenlősége elvének. Ez a megoldás biztosította a kormánypártok többségét a fővárosi közgyűlésben, arányos választási rendszerben nem lett volna többsége a Fidesz-KDNP-nek a fővárosi közgyűlésben.

Az európai uniós parlamenti választási rendszer 2004. óta lényegileg változatlan szabályok mellett működik.

A szavazólapokon társadalmi támogatottságot nélkülöző módon nyolc nem létező párt is szerepelt.

A parlamenti kétharmad megszüntetett egy hagyományosan létező szavazási módot, a *kapcsolt lista* lehetőségét. A kapcsolt lista a közös listának egy olyan formája, hogy a választópolgár a közös listát alkotó pártok közül megjelölhesse

⁵ Korábban 186:210 volt, a változtatás után 106:93 lett

azt a pártot, amely miatt a közös listára szavazott. A szavazatok összeszámlálása után a választási eredmény megmutatja, hogy a közös lista pártjai közül az egyes pártok hány szavazatot kaptak. A módosított törvény alapján nem állapítható meg, hogy a közös lista pártjai mennyi szavazatot kaptak. A választási eredményekből nem állapítható meg a Fidesz-KDNP közös listából hányan szavaztak a KDNP-re, továbbá az sem állapítható meg, hogy a demokratikus ellenzéki pártokra külön-külön, mennyi szavazatot esett. A demokratikus ellenzék nem kifogásolta ezt a szavazási módot, holott ez a szavazási mód elemi politikai érdekeiket csorbította.

A választási eljárásban a *szavazás napjai*⁶ lényegileg egy időszak bizonyos pontjai, amelyek egy egészet alkotnak. Ezek zökkenőmentesen és csupán a szokásos kisebb törvénysértések mellett teltek el. A nemzetközi megfigyelői választási gyakorlatban azonban jól kirajzolódó irányzat, hogy azok a kormányok és pártok, amelyek nem követik a választások alkotmányos alapelveit, továbbá a „szabad, tisztességes és átlátható” választások euroatlanti standardját, nem a szavazás napjára koncentrálnak, hanem akarják primitív csalással megnyerni a választásokat. A választási visszaélések egyre inkább eltávolodnak a szavazás napjától, és már időben jóval korábban megkezdődik választási rendszer torzítása a közvélemény-kutatási eredményeknek a felhasználásával a törvényalkotási folyamatokban, illetőleg a média monopolizálásával.

6. Összegzés

Az EBESZ/ODIHR nemzetközi megfigyelői 2014. nyarán végleges jelentésük ajánlásainak 11. pontjában a választásokat úgy minősítették, hogy azok nem minősíthetők demokratikusnak. A megfigyelők harminchat törvénymódosítási ajánlást tettek, mint amelyek a közelgő önkormányzati választások demokratikus voltának előfeltételei. A kormány az ajánlásokat figyelmen kívül hagyta, így érthető, hogy a nemzetközi megfigyelők küldésére vonatkozó újbóli meghívást az EBESZ elutasította. Ez az elutasítás világosan kifejezi azt, hogy az EBESZ már nem látta értelmét nemzetközi megfigyelők küldésének, melyek megjelenése csak legitimálta volna az önkormányzati választások agyaggyos elemeit.

A 2014. évi országgyűlési és önkormányzati választásokon a Fidesz-KDNP érte el a legtöbb szavazatot. A választások félig szabadok voltak, mert olyan pártok is indulhattak a választáson, amelyek tényleges társadalmi és politikai támogatással nem rendelkeztek. A választási törvények rendelkezéseinek egy része sértette a választójog alkotmányos alapelveit. A Fidesz-KDNP visszaélve

⁶ 2014. április 6., május 25., október 12.

parlamentari kétharmados többségével olyan választási matematikai megoldásokat alkalmazott, amelyek kizárólag a legtöbb szavazatot elért pártnak kedveznek, háttérbe szorítva a többi pártot és jelöltet.

A 2014. évi országgyűlési és önkormányzati választások tisztességtelenek és átláthatatlanok voltak. Már a választási törvények sem biztosították a garanciákat a választások elfogulatlan lebonyolítására és finanszírozására. A választási szervek gyakorlata rendszeresen túltett még a törvény egyoldalúságán is. A szavazás napján csupán a szokásosnak tekinthető szabálytalanságok voltak.

A 2014. évi európai parlamenti választás tartalmilag törvényes rendben megtörtént, azonban a választási eljárás problémás elemei itt is jelentkeztek.

Az Alaptörvény 2. cikk (1) bekezdése és 35. cikk (1) bekezdése előírja, hogy az országgyűlési képviselők, valamint az önkormányzati képviselők és polgármesterek választása „a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson” történik. A 2014. évi országgyűlési képviselők, továbbá önkormányzati képviselők és polgármesterek választása nem felelt meg az Alaptörvény által állított követelménynek sem.

A fentiekből kényszerítően adódik az a következtetés,⁷ hogy haladéktalanul új választási törvényeket kell készíteni egy szabad, tisztességes, arányos és átlátható választási rendszerben lebonyolítható választások előkészítése érdekében. Ha a 2010-14-ben készült törvények alapján kerül sor a 2018. évi vagy ezt követő választásra, akkor annak az eredményét ugyanúgy torzítja majd a választási törvény, amint 2014-ben megtörtént. Az új választási törvénynek – ha a politikai és szakmai konszenzus az egyéni választókerületek többsége mellett dönt – akkor kétfordulósnak és arányos eredményt biztosítónak kell lennie. Európaihoz méltó megoldást az egyfordulós pártlistás szavazás és egy arányos választási rendszert tartalmazó törvény hozhat. A választási eljárásban meg kell teremteni az esélyegyenlőséget biztosító és a csalásokat megelőző eljárási szabályokat. A választási szervek és irodák, a jogorvoslatokat elbíró bíróságok függetlenségét biztosítani kell. A szabad, tisztességes és átlátható választás a demokratikus hatalomgyakorlás szükséges, de önmagában elégtelen feltétele. Elengedhetetlen az állami hatalomban az emberi, a tulajdonjogok és politikai szabadságjogok, a hatalommegosztás elveinek az érvényesítése, a média szabadsága. A szabad, tisztességes és átlátható választáson való részvétel minden állampolgár erkölcsi kötelessége!

⁷ Budapest, 2014. november 16. Szalay László Kör ajánlása